

Charlotte van Pallandt geportretteerd door Geer Steyn

Internet maakt het mogelijk om penningkunstenaars op de vingers te kijken. Eind oktober 2023 besloot Geer Steyn om een penning te maken van beeldhouwer Charlotte van Pallandt (1898-1997). De eerste tien exemplaren, genummerd en uitgevoerd in terracotta, bood hij in februari 2024 te koop aan. Tijdens het werken plaatste Steyn regelmatig foto's op Facebook, zodat een groter publiek het creatieve proces kon volgen.

Geer Steyn, *Charlotte van Pallandt (1898-1997)*. 2024, terracotta, 75 x 75 mm (foto's Geer Steyn)

Stand van het hoofd

Hoe ontstaat een portretpenning? Steyn was de laatste tien jaar van haar leven bevriend met Van Pallandt, dus zijn herinneringen zullen een belangrijke bron hebben gevormd. Hij gebruikte een reeks foto's van een bezoek dat zij bracht aan een tentoonstelling van hem. Op Facebook was te zien hoe twee van deze foto's nu aan een wand zijn geprikt. Zelf meldt Steyn dat het ontwerp van de penning begon met drie (schematische) tekeningen. Snel daarna ging hij in klei boetsen. Nadat de penning was gebakken, kleurde hij de hogere delen met schoensmeer.

Moet een penning rond zijn? In eerste instantie ging de kunstenaar hiervan uit, maar toch kreeg het portret een vierkante omlijsting. Binnen dit kader blijven sporen van een cirkel herkenbaar. Het vierkant legt extra accent op de stand van het hoofd; in een cirkel zou het portret te gemakkelijk enkele graden gedraaid kunnen worden. De invloed van één foto is opvallend. Hierop kijkt Van Pallandt voorovergebogen naar een kunstwerk op de tentoonstelling. Naast haar geeft een breed gebarende en veel jongere Geer Steyn kennelijk een toelichting. Luistert Charlotte? Misschien. Ze kijkt ingespannen naar een beeld. Met strenge blik.

Metamorfose

Op latere leeftijd kreeg Van Pallandt een oog-ziekte waardoor zij steeds moeilijker kon zien. Ze moest dus wel heel geconcentreerd kijken. Op de penning liet Geer Steyn de context van de genoemde foto weg. Charlotte richtte indertijd haar aandacht op een beeld, maar daar verwijst het penningportret helemaal niet meer naar. Er vond een metamorfose plaats, want de geportretteerde die eerst het werk van Steyn aanschouwde, is nu helemaal in diens kunst opgegaan. Gehandhaafd bleef de strenge blik.

De gelijkens van het portret is ondergeschikt aan structuur en vorm. De penning is opgebouwd uit stukjes klei, die in hun wisselwerking een levendig portret vormen. Een dikke kraag lijkt als een 'voetstuk' het portret te schragen. Waar het portret strikt genomen de diepte in gaat, ontstaat de suggestie van volume door schaduwwerking en door het contrast in kleur. De achtergrond is levendig, want ook in het dagelijkse leven zien we andere mensen zelden tegen een neutrale achtergrond. Veronderstel echter, dat u in een drukke winkelstraat loopt en opeens een bekende tegenkomt. Zodra u die persoon herkent, vervaagt het beeld van andere voorbijgangers. Iets dergelijks speelt zich af bij deze portretpenning: een gezicht doemt op uit een variatie aan vormen. De achtergrond valt niet stil, maar wordt diffuus. Sterker nog: wie naar de neus van Van Pallandt kijkt, ziet hoe haar beeltenis door de context snijdt. Alsof de geportretteerde elke tegenvorm doorbreekt.

De verschillende stukjes klei variëren in lengte. Ze nodigen de bezitter van deze penning uit om met een duim langs details te strijken. Dan valt op hoe sterk de punt van een duim de maat is die de opbouw van het portret bepaalt. Foto's op het

internet schieten te kort om juist die tactiele elementen in hun samenhang te waarderen. Het schuin geplaatste hoofd suggereert dat we binnen het vierkant nog naar diagonalen kunnen zoeken. Wie in gedachten de lijnen van punt naar punt trekt, stuit echter op volumes die meetkundige principes in de weg zitten. Toch bevat het portret grafische details, maar korte lijnen worden in dit portret slechts parallel aan denkbeeldige diagonalen getrokken.

Keerzijde

De keerzijde is dubbelzinnig, wat tot veelvuldig kijken uitnodigt. Hier is gemakkelijk het door Van Pallandt ontworpen stenen beeld te herkennen van koningin Wilhelmina dat (drie meter hoog) sinds 1968 in Rotterdam staat. Uitvoeringen in brons zijn te vinden in Den Haag en in het Overijsselse Heino. Rondom het beeld heeft Geer Steyn vier afzonderlijke vormen gezet. Wilhelmina lijkt binnen die vormen haar eigen plaats op te eisen. Het dubbelzinnige is nu, dat de tekst binnen die vormen niet naar de vroegere koningin verwijst, maar naar Charlotte van Pallandt en haar levensjaren. Alsof het beeld zich verzet tegen de kunstenaar die het maakte! Het is echter ook mogelijk om de keerzijde anders te interpreteren: het beeld van de koningin suggereert een sterke persoonlijkheid die haar eigen weg ging. Omdat Wilhelmina op de penning geen herkenbaar gezicht kreeg, kunnen we haar beeltenis ook bekijken als een symbool voor Van Pallandt. De wijze waarop het standbeeld op deze penning staat, biedt alle vrijheid voor eigen interpretaties. De duimafdrukken van Geer Steyn op dit beeld, suggereren in elk geval dat hij het met de nodige omzichtigheid boetseerde. ○

IBNS Nederland

Nederlandse Vereniging van Papiergeldverzamelaars

www.ibns.nl

info.ibns@gmail.com

Entingestraat 2, 7841 AW SLEEN